

Кратка информација - применети политики

**КАКО МАКЕДОНИЈА ДА ДРЖИ ЧЕКОР СО ЕВРОПСКИТЕ
СТАНДАРДИ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД
ДИСКРИМИНАЦИЈА**

Април 2010

Ѓ

Содржина

Резиме	2
Вовед	3
1. Предмет и цел на законот	4
2. Примена на законот	5
3. Основи за дискриминација	6
4. Поими	8
5. Механизам за заштита	9
6. Преодни и завршни одредби	11
7. Дијалог со невладините организации	12
Заклучок	12
Матрица на предложени измени на законот за спречување и заштита од дискриминација	14
Библиографија	19

Резиме

Усвојувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација ја уназадува постоечката заштита од дискриминација наместо да ја подигне на едно повисоко ниво. Законот не го одразува духот на времето и на општеството, не ги предвидува идните настани, не е јасен, најверојатно ќе се соочи со потешкотии во примената, не е во согласност со постојната законска регулатива во државата, а не превидува какви било усогласувања ниту пак ги регулира односите со истата. Содржината на овој Закон **не е хармонизирана со европското законодавство**, со европските **вредности** и воспоставените **минимални стандарди** за промовирање на принципот на еднаквост и спречување и заштита од дискриминација.

Како главни слабости на овој закон се издвојуваат следните:

➤ Суштински слабости:

- Предметот на законот не е добро определен;
- Законот нема дефинирана цел;
- Полето на примена на законот не е прецизно определено;
- Законот не ги опфаќа сите стандардни ЕУ основи за дискриминација;
- Облиците на дискриминација како и дефинициите за нив не се во целост хармонизирани со европските;
- Законот содржи голема, непрецизна листа на исклучоци од дискриминација;
- Предвидениот механизам за заштита не е прецизно дефиниран и најверојатно ќе се соочи со проблеми во праксата; и
- Санкциите превидени за прекршоците се навреда за значењето на анти-дискриминацијата.

➤ Технички слабости:

- Содржи листа на изрази кои се користат во законот со конфузни појаснувања, која опфаќа и дефиниции на поими кои не се користат во законот;
- Непотребно се редефинираат правни институти кои се предвидени со други закони; и
- Законот не предвидува никакви преодни одредби, подготвителни активности за почеток на примена на законот, ниту рокови за нивно почнување и завршување.

Вовед

Оваа кратка информација го разгледува Законот за спречување и заштита од дискриминација (Законот) усвоен од Собранието на Република Македонија на 8 април 2010 година, а објавен во Службен весник број 50 на 13 Април 2010 година¹. Следејќи го развојот на дебатата прво за Предлог-законот², потоа за Дополнетиот предлог-закон,³ а од 8 април и за усвоениот закон, потребно е да се потсетиме на неколку основни и исклучително важни факти поврзани со материјата која е предмет на уредување на овој закон и на правните обврски кои Република Македонија ги има како активен субјект во меѓународното право. Бидејќи овој закон го носи предзнакот со европското знаменце, фокусот тука ќе биде ставен на тоа дали и во кој обем Законот е во согласност со европските стандарди и прописи.

Според Уставот на Република Македонија од 1991 година (Уставот), Република Македонија (Македонија) е обврзана да ги исполнува обврските што произлегуваат од меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот и што “не можат да се менуваат со закон“.⁴ Македонија, како потписник на многу меѓународни договори за промовирање, заштита и унапредување на човековите права; како членка на многу меѓународни и регионални организации; како кандидат за членство во Европската унија (ЕУ), должна е да ги почитува минималните стандарди за спречување и заштита од дискриминација и за промовирање и примена на принципот на еднаков третман, како врвен принцип за заштитата на човековите права, но и да се стреми кон што повисоки стандарди. Македонија ја има оваа обврска кон сите свои граѓани.

Заложбата на ЕУ за анти-дискриминација се наоѓа во договорите на кои почиваат основите на ЕУ. Со членот 13 од Договорот од Амстердам, ЕУ му дава надлежност на Советот да превзема соодветни активности за борба со дискриминацијата врз основа на пол, раса или етничко потекло, религија или убедување, хендикеп, возраст или сексуална ориентација.⁵ Со Лисабонскиот договор, ЕУ и формално ја подигна заштитата на човековите права на ниво на општ принцип на правото на ЕУ.⁶ Со овој договор ЕУ дава правна сила на Повелбата за основните права на Европската унија (Европската повелба), но и пристапува кон Европската конвенција за човековите права и основните слободи (Европската конвенција). Покрај во основачките договори, европските минимални стандарди за анти-дискриминацијата се утврдени во европските директиви:⁷ Директивата 2000/43/ЕС за спроведување на принципот за еднаков третман на луѓето без оглед на нивната раса или етничко потекло⁸ и Директивата 2000/78/ЕС за

¹ Закон за спречување и заштита од дискриминација. Службен весник на РМ. Бр.50/2010.

² Предлог-закон за спречување и заштита од дискриминација. Собрание на РМ.

<<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?id=dc01d9dc-fc8f-4b87-bf41-bf9f792859f7&t=pdf>>. Последен пристап: 20 март 2010.

³ Дополнет предлог-закон за спречување и заштита од дискриминација. Собрание на РМ.

<<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?id=b2aac564-1114-48c2-81f4-ec651931f425&t=pdf>>. Последен пристап: 25 март 2010.

⁴ Устав на Република Македонија. Службен весник на Република Македонија. <<http://www.slvesnik.com.mk/WBStorage/Files/USTAV-mk.pdf>>. Последен пристап: 15 март 2010. Чл. 118.

⁵ Treaty of Amsterdam. European Parliament. <<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 13.

⁶ Treaty of Lisbon. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010.

⁷ Покрај директивите 2000/43/ЕС и 2000/78/ЕС со кои се усогласува овој закон, релевантни директиви за заштита од дискриминација и обезбедување на примена на принципот на еднаков третман се и Директивите 2004/113/ЕС, 2006/54/ЕС и 76/207/ЕЕС.

⁸ Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010.

воспоставување на општа рамка за еднаков третман во вработувањето и занимањето.⁹ Предвид треба да биде земена и Предлог-директивата за применување на принципот на еднаков третман без оглед на религија или уверување, хендикеп, возраст или сексуална ориентација¹⁰ која е во процедура пред ЕУ институциите.

Сметајќи ги за едни од основните принципи на своето право, ЕУ им дава големо значење и сериозност на анти-дискриминацијата и еднаквиот третман, па го бара истото и од нејзините Земји-членки, но и од Земјите - аспиранти за членство во ЕУ. Така, евроинтегративните процеси доведоа до усвојување на закони за анти-дискриминација во Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Косово, Романија, Србија и во Хрватска. Донесувањето на овие закони им донесоа поени на овие држави во евро-интегративните процеси бидејќи истите ги исполнуваат минималните стандарди на ЕУ.¹¹ Македонија беше една од ретките држави од регионот (покрај Црна Гора, каде во моментот се работи на донесување на ваков закон) каде сè уште немаше посебен закон за анти-дискриминација. Македонија требаше да ја искористи можноста на постоење на различни регионални искуства, земајќи го најдоброто од нив. Поради социјалната, културната и економската блискост на Македонија со овие држави, реално е да се очекува дека решенијата понудени во овие закони, одговараат и може лесно и успешно да се применат и во Македонија. Така, Македонија ќе имаше закон кој со својот квалитет ќе го надминеше квалитетот на овие закони и ќе поставеше нов регионален стандард во оваа област. Но, сè уште не е доцна ова да се направи со измени и дополнувања на Законот.

Во насока на одржување на чекор со регионалните и меѓународните стандарди за заштита од дискриминација, а како би имале современ закон кој би бил во согласност со Европските вредности и хармонизиран со европското право, треба да се размисли за следните измени и дополнувања кои донекаде би го подобриле овој Закон:

1. Предмет и цел на законот

Потребно е да се ревидира предметот на Законот. Според членот 1, материја што ја уредува законот е спречувањето и заштитата од дискриминација, како и формирањето Комисија за заштита од дискриминација (Комисија). На овој член му недостасува примената на принципот на еднаков третман, како предмет на овој закон. Потребно е ова да се дополни во членот 1.

Потребно е ставот 3 да се избрише. Комисијата е предмет на уредување на Главата IV, а нејзиното својство како правно лице е уредено во оваа глава со членот 16, став 2. Поради тоа треба ставот 3 да се избрише од членот 1, бидејќи членот 1 има цел да го уреди предметот на законот, додека ставот 3 има цел да доуреди еден од предметите на овој закон - Комисијата.

⁹ Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010.

¹⁰ Proposal for a Council Directive on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation. Europa, Portal of the European Union. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0426:EN:HTML>>. Последен пристап: 15 март 2010.

¹¹ Самите преамбули на директивите 2000/43/EC (рецитал 25) и 2000/78/EC (рецитал 28) посочуваат дека тие ги утврдуваат само минималните барања, давајќи им на Земјите-членки можност за воведување и поддржување на поповолни одредби, како и назнака дека спроведувањето на оваа Директива не треба да служи за оправдување на какво било влошување на заштитата која веќе постои во Земјите-членки.

Изостанува **целта** на законот која, во согласност со европските директиви, би требало да биде утврдување на рамка за борба против дискриминацијата со цел примена на принципот на еднаков третман.¹² Законот треба да се дополни во оваа насока.

2. Примена на законот

Во однос на примената на законот, постојат два члена со ист наслов со кои се уредува примената на законот во една истата глава „Општи одредби“ (член 2 и член 4). Потребно е ова да се ревидира. Особено треба да се размисли за формулацијата на членот 4. Ова дотолку повеќе ако се земе предвид мислењето на Венецијанската комисија за еден од постарите нацрти на законот¹³, каде таа го критикува ограничувањето на примената на законот во области со листа и препорачува оваа листа да биде целосно избришана, повикувајќи се на Седмата препорака за домашното законодавство за расизам и нетолеранција на Европската комисија за расизам и нетолеранција. Оваа препорака предвидува примена на одредбите на анти-дискриминационото законодавство во сите области, посочувајќи ги само како области на кои треба да се посвети особено внимание (вработување, членство во професионални здруженија, образование, тренинг, домување, здравство, социјална заштита, цели и услуги во јавниот или во приватниот сектор, економска активност, јавни установи).¹⁴ Во оваа насока, добро решение би било членот 4 да се избрише, додека пак во членот 2 да се додаде став со кој ќе се утврди дека одредбите на овој закон се применуваат во сите области. Доколку пак законодавецот инсистира оваа листа да остане вклучена во текстот на законот, подобро е членот 4 да се спои со членот 2 и да се измени, така што прво ќе посочи дека дискриминацијата е забранета во сите области, а потоа да ги посочи областите на кои сака да посвети особено внимание.

Во членот 2 не се наведени ратификуваните меѓународни договори, за разлика од членот 1 и членот 3 од овој закон кои се повикуваат на нив. Имајќи ги предвид овие членови како и членот 118 од Уставот, потребно е овие договори да се наведат и во овој член после зборовите “Уставот и законите на Република Македонија“. Исто така, добро би било тука изречно да се наведе дека примената на законот ќе биде и во јавната и во приватната сфера.¹⁵

Листата на исклучоци од дискриминација е утврдена со Глава III, односно членот 13, членот 14 и членот 15. Истата е преобемна, поради што кога ќе се менува законот треба да се размисли и за скратување на оваа листа. Само за потсетување, ова беше забелешка на Венецијанската комисија на еден од претходните нацрти на законот,¹⁶ а листата во текстот на законот е уште повеќе зголемена.

Членот 14, точка 6 го дефинира семејството различно од досегашната законска дефиниција за семејство која гласи “животна заедница на родители и деца и други роднини, ако живеат во

¹² Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 1. и Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 1.

¹³ Venice Commission. Opinion on the Draft Law on Protection Against Discrimination. <[http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD\(2008\)042-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD(2008)042-e.asp)>. Последен пристап: 15 март 2010.

¹⁴ ECRI General Policy Recommendation Number 7 on National Legislation to Combat Racism And Racial Discrimination. European Commission against Racism and Intolerance. <http://www.centrodrittumani.unipd.it/a_temi/razzismo/coe/ecrirec7.pdf>. Последен пристап: 17 март 2010.

¹⁵ Истото го препорачува и Хелсиншкиот комитет. Види: Забелешки на предлог Законот за спречување и заштита од дискриминација. Хелсиншки комитет за човекови права во Република Македонија.

<<http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Zabeleski%20za%20diskriminacija.doc>>. Последен пристап: 21 март 2010.

¹⁶ Venice Commission. Opinion on the Draft Law on Protection Against Discrimination. <[http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD\(2008\)042-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD(2008)042-e.asp)>. Последен пристап: 15 март 2010.

заедничко домаќинство¹⁷ и е определена со Законот за семејство, член 2. Оваа точка ги исклучува децата и другите роднини и го ограничува семејството само на два члена - на брачните другари. Уште повеќе, главен предмет на регулирање на семејството во македонската легислатива е предмет на Законот за семејство. Поради тоа, Законот за спречување и заштита од дискриминација е недозволено навлегува во редефинирање на овој институт. Дополнително, ова е нестандартен исклучок за заштита од дискриминација. Целта на оваа одредба е на едноставен начин постигната во рециталот 22 од преамбулата на Директивата 2000/EC/78, која вели дека “оваа директива не е во спротивност со националното законодавство за брачниот статус и придобивките кои зависат од него“¹⁸.

Треба да се промени формулацијата на член 15, точка 1, така што делот “предвидена со закон, освен кога бремената жена или мајка не сака да ја користи оваа заштита и за ова го известила работодавачот во пишана форма“ ќе се избрише и ќе се стави “на начин уреден со закон“.

Потребно е унифицирање на терминологијата во рамки на овој закон, но и унифицирање со терминологијата која се користи во другите закони во Македонија во однос на лицата на кои врз основа на припадност во некоја група им следуваат одредени права. Така, треба да се усогласи терминологијата која се однесува на лицата со хендикеп. Во законот се среќаваат термините: лица со инвалидитет, лица со ментална и телесна попреченост (членови 3, 5 и 15). Законот се користи со терминот “малцинства“ во член 15 (точки 8 и 9). По уставните измени кои произлегоа од Рамковниот договор, во Македонија практика е да се избегнува користењето на овој термин во домашното законодавство. Поради тоа, потребно е ревидирање на терминологијата кога станува збор за заединците кои не се мнозинство во Македонија.

3. Основи за дискриминација

Законот ги предвидува следните основи за дискриминација: “пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, други видови уверувања, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална и телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба или било која друга основа која е предвидена со закон или со ратификуван меѓународен договор.“¹⁹

Од аспект на минималните меѓународни стандарди оваа листа содржи неколку недостатоци и неколку нестандартни меѓународни поими. Од аспект пак на хармонизацијата со правото на ЕУ, оваа листа не е хармонизирана со основите за дискриминација што се стандард во ЕУ. Ќе се задржиме само на вториот аспект.

Основните договори на Европската унија ги утврдуваат како основи за дискриминација: пол, раса или етничко потекло, религија или убедување, хендикеп, возраст или сексуална ориентација.²⁰ Европската повелба забранува дискриминација врз основ на пол, раса, боја на кожа, етничко или социјално потекло, генетски обележја,²¹ јазик, религија или уверување,

¹⁷ Закон за семејство. Службен весник на РМ. Бр. 80/92, 9/96, 38/2004, 33/2006, 84/2008. Чл. 2.

¹⁸ Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010. Преамбула, рецитал 22.

¹⁹ Закон за спречување и заштита од дискриминација. Службен весник на РМ. Бр.50/2010. Чл. 3.

²⁰ Treaty of Amsterdam. European Parliament. <<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 13.

²¹ Сметајќи ја не-стигматизацијата за дел од борбата со дискриминацијата, Европската повелба ги предвидува и генетските обележја како посебен основ за дискриминација. Но, бидејќи во Македонија отсутува ниво на елементарна дебата за современите основи за дискриминација, не може да стане збор за дебата за еден од основите на иднината.

политичко или друго мислење, припадност на национално малцинство, сопственост, раѓање, хендикеп, возраст или сексуална ориентација.²² Директивите ги предвидуваат како основи за дискриминација расата, етничкото потекло,²³ религијата или верувањето, хендикеп, возраста или сексуалната ориентација.²⁴ Директивата која е во процедура во ЕУ, а која е предвидено да се применува надвор од пазарот на труд, ќе ги заштитува основите: пол, раса или етничко потекло, религија или убедување, хендикеп, возраст или сексуална ориентација.²⁵ Дополнително, мора да се земат предвид и основите превидени со Европската конвенција (кон која пристапи и ЕУ), Протоколот 12 и неговиот експланаторен извештај, како и досегашната пракса на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП). Ова се основите за дискриминација што ги предвидува ЕУ како минимална заштита. Во процесот на хармонизација, со овој закон може да се предвидат повеќе основи, но не и да се намалат оние кои се веќе предвидени со ЕУ директивите. Македонија како кандидат за членство во ЕУ, мора да ги превиди овие основи.

Доколку не навлегуваме во дискусии околу разликите во значењето на термините кои ги означуваат основите (на пример, уверување и мислење) и во нивно прегрупирање и преименување од тоа како се формулирани во Законот, сексуалната ориентација останува како основ кој нема да биде регулиран, односно заштитен со овој закон, а е дел од европското законодавство. Сексуалната ориентација како основ служи за да ги заштити хетеросексуалците, хомосексуалците, бисексуалците и асексуалците од дискриминација на основ на оваа нивна карактеристика. И покрај очигледната важност која ЕУ и ја дава на заштитата на сексуалната ориентација како заштитен основ, истата не е предвидена со овој закон. Хјуман рајтс воч (Human Rights Watch),²⁶ Амнести интернешнл (Amnesty International)²⁷ и други меѓународни невладини организации²⁸ како и домашни организации,²⁹ активисти за човекови права³⁰ и универзитетски професори,³¹ како и претставниците на ЕУ во земјава³² веќе опоменаа за овој сериозен пропуст. Со отсуството на овој основ не само што основите во законот нема да се хармонизирани со европските, туку истите нема да бидат во согласност ниту со основите за

²² European Charter for the Fundamental Rights of the European Union. European Parliament. <http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 21.

²³ Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010.

²⁴ Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010.

²⁵ Proposal for a Council Directive on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation. Europa, Portal of the European Union. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0426:EN:HTML>>. Последен пристап: 15 март 2010.

²⁶ Letter to the Prime Minister of Macedonia. Human Rights Watch. <<http://www.hrw.org/en/news/2010/02/03/letter-prime-minister-macedonia>>. Последен пристап: 06 март 2010.

²⁷ Amnesty International - Public Statement. Macedonia: Ensure protection from discrimination on the grounds of sexual orientation. 15 April 2010. <<http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR65/001/2010/en/c84d3130-e306-4a8e-8e72-68e9b11154d7/eur650012010en.pdf>>. Последен пристап: 25 април 2010.

²⁸ Letter to the Prime Minister of Macedonia. ILGA Europe. <<http://www.ilga-europe.org/content/download/16189/101675/file/ILGA-Europe's%20letter%20to%20the%20Government%20of%20Macedonia-English.pdf>>. Последен пристап: 17 март 2010 и Забелешки на предлог Законот за спречување и заштита од дискриминација. Хелсиншки комитет за човекови права во Република Македонија. <<http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Zabeleski%20za%20diskriminacija.doc>>. Последен пристап: 21 март 2010.

²⁹ Сојуз “Македонија без дискриминација” и други. Барање до Владата на Република Македонија како предлагач на Законот за спречување и заштита од дискриминација. <<http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Baranje%20za%20povlekuvanje%20na%20Zakonot%20za%20zastita%20od%20diskriminacija.doc>>. Последен пристап: 17 март 2010.

³⁰ Жарко Трајановски. Македонија со дискриминација. Дневник, дневен весник. 17 март 2010. Или: Жарко Трајановски. Зомбификација. Дузина причини против хомофобијата. <http://jasnesumjas.blogspot.com/2010/02/blog-post_04.html>. Последен пристап: 20 март 2010.

³¹ Проф. Љубомир Фрчковски во: Стенограмски белешки од дваесеттата седница на Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот. Собрание на РМ. <<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?Id=c73e766c-d028-4bbb-ab59-a921b9a163ea&t=pdf>>. Последен пристап: 17 март 2010.

³² Ирина Гелевска: Фуере со критика за законот против дискриминација. А1 Телевизија. 25 февруари 2010. <<http://a1.com.mk/vesti/default.aspx?vestID=120306>>. Последен пристап: 20 март 2010.

дискриминација кои веќе постојат во други закони³³ во Македонија и обврските кои произлегуваат за Македонија од меѓународното право (тука особено нагласувајќи ја Европската конвенција и Протоколот 12, како и праксата на ЕСЧП). Ова е пропуст кој мора навремено да се корегира и да се предвиди сексуалната ориентација како основ во членот 3, пред да се појави негативна оценка за Македонија во извештаите на ЕУ кои го следат напредокот, пред Македонија да се појави како тужена страна пред ЕСЧП, како и пред ова прашање да влезе во извештаите на меѓународните и регионалните организации кои ја следат ситуацијата со човековите права во Македонија.

4. Поими

Во овој дел ќе бидат разгледани облиците на дискриминација и дефинициите за нив, како и дефинициите за значењата на изразите употребени во Законот.

Во однос на дефинирањето на облиците на дискриминација, потребно е ревидирање на дефиницијата за директна дискриминација, бидејќи истата е непотребно искомплицирана и не е во согласност со онаа утврдена во европските директиви. Наједноставен пристап е дефиницијата да се превземе од европските директиви.

Законот, во облици на дискриминација ги предвидува и виктимизацијата и дискриминацијата во обезбедувањето на добра и услуги. Но, европските директиви не ја уредуваат виктимизацијата заедно со облиците на дискриминација, туку во делот за Правни лекови и спроведување,³⁴ за разлика од Законот каде виктимизацијата се разгледува во главата II Облици на дискриминација. Професорот Љубомир Фрчковски, Професор по Меѓународно право за правата на човекот посочува дека ваквото дефинирање на виктимизацијата е грешка бидејќи виктимизацијата не е облик на дискриминација туку е поведење поврзано со дискриминацијата.³⁵ Неопходно е и ревидирање на самата дефиниција на виктимизацијата бидејќи истата е не е доволно јасна. Се препорачува членот 10 да ја превземе во целост дефиницијата за виктимизација од европските директиви и виктимизацијата да се помести во делот Судска заштита. Не е јасна и потребата од членот 11 “Дискриминација во обезбедување на добра и услуги“ кога веќе член 4, точка 7 го предвидува како област каде ќе се применува законот “пристапот до добра и услуги“. Се препорачува членот 11 да се избрише или да се предвиди посебен член за секоја од областите наведени во членот 4. Хелсиншкиот комитет повикува на вметнување и на член кој ќе се однесува на говорот на омраза,³⁶ што земајќи го предвид членот 14, точка 7³⁷ се чини дека ќе мора да се направи.

³³ Другите закони кои директно ја вклучуваат сексуалната ориентација како заштитен основ во Македонија се: Закон за заштита на правата на пациентите. Службен весник на РМ. Бр. 82/2008, 12/2009. (чл. 5, ст.2); Закон за волонтерство. Службен весник на РМ. Бр. 85/2007, 161/2008. (чл. 9); Закон за работни односи. Службен весник на РМ. Бр. 62/2005, 161/2005, 139/2005, 44/2006, 66/2006, 16/2007, 57/2007, 206/2008, 161/2008, 63/2009, 114/2009, 130/2009, 149/2009, 10/2010. (чл. 6, ст. 1); Закон за јавно здравје. Службен весник на РМ. Бр. 22/2010. (чл.16, т. 5).

³⁴ Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010. и Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010.

³⁵ Види: Стенограмски белешки од дваесеттата седница на Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот. Собрание на РМ. <<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?id=c73e766c-d028-4bbb-ab59-a921b9a163ea&t=pdf>>. Последен пристап: 17 март 2010.

³⁶ Забелешки на предлог Законот за спречување и заштита од дискриминација. Хелсиншки комитет за човекови права во Република Македонија. <<http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Zabeleski%20za%20diskriminacija.doc>>. Последен пристап: 21 март 2010.

Законот во членот 5 ги содржи дефинициите за афирмативни мерки, дискриминација, лице, архитектонско опкружување, брак, еднаквост, ефективна заштита, легитимна (објективно оправдана) цел, легитимен интерес, маргинализирана група, прилагодување на инфраструктурата и сервисите. Со член 5, точка 2 е предвидена дефиниција за “архитектонско опкружување”, но овој термин не се споменува никаде во текстот на законот. Истото се случува и со “легитимен интерес”, кој е предвиден со членот 5, точка 10, но истиот не се споменува никаде во текстот на законот (се споменува “оправдан интерес”, но не и „легитимен интерес“ како таков). Дефинирањето на „еднаквост“ во точката 6 е конфузно. Истото зборува за “неистоветни лица кои треба да бидат еднакво третирани.” Потребно е оваа дефиниција да се ревидира.

На кратко, појаснувањата за значењата на изразите вклучени во законот додаваат конфузија на текстот на законот наместо да го прават спротивното. За сметка на ова, во Законот отсутнуваат дефиниции за основите за дискриминација кои се предвидени со членот 3. Законот треба да се подобри во оваа насока и да предвиди дефиниции за основите за дискриминација кои ќе бидат вклучени во текстот на законот. Потребно е дефинициите да се однесуваат на и да ја појаснат терминологијата што е користена во текстот на законот, а која мора да е унифицирана низ целиот текст. Потребно е да се ревидираат дефинициите за различните облици на дискриминација и дефинициите за значењата на изразите употребени во овој закон.

5. Механизам за заштита

Според Законот, се формира Комисија која ќе има својство на правно лице со седиште во Скопје, ќе биде составена од 7 членови со мандат од пет години и еден претседател од редот на членовите со мандат од една година, со право на еден реизбор (член 17). Комисијата ќе се финансира од државниот буџет, со можност за финансирање и од други извори (член 16, став 3). Членовите на Комисијата имаат право на месечен надомест во висина од две просечни плати (член 21). За член на Комисијата може да биде именувано лице кое е државјанин на Македонија, со постојано место на живеење во Македонија и има високо образование и искуство од областа на човековите права или општествените науки (член 18).

Потребни се измени за да може ова тело да ги исполни минималните меѓународни стандарди³⁸ и да биде функционално. Плурализмот на Комисијата неможе да се гарантира само со одредба за соодветна и правична застапеност (член 19, став 3), бидејќи истата не ја изразува суштината на Париските принципи, кои изречно наложуваат плурализам преку вклучување на: претставници од невладиниот сектор кои се активни во областа на заштита на човековите права, синдикатите, засегнатите општествени и професионални асоцијации (на пример, Адвокатската комора); претставници на современата философска и религиска мисла; претставници од универзитетите или друг квалификуван кадар; претставници од Собранието; претставници од владини оддели, но само во советнички капацитет.³⁹ Елена Михајлова, Асистент на Правниот факултет “Јустиниан

³⁷ Членот 14, точка 7 предвидува дека нема да се смета за дискриминација остварувањето на уставно гарантираното начело на слобода на говор, јавен настап, мислење и јавно информирање. Види: Закон за спречување и заштита од дискриминација. Службен весник на РМ. Бр.50/2010. Чл.14, т.7.

³⁸ Principles relating to the Status of National Institutions (The Paris Principles). Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <<http://www2.ohchr.org/english/law/parisprinciples.htm>>. Последен пристап: 17 март 2010.

³⁹ Principles relating to the Status of National Institutions (The Paris Principles). Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <<http://www2.ohchr.org/english/law/parisprinciples.htm>>. Последен пристап: 17 март 2010.

први“, потсетува на истото, повикувајќи на допрецизирање на структурата на Комисијата, како и на фактот дека тоа треба да биде предмет на законско уредување.⁴⁰

Сите стручно-административни и технички работи на Комисијата е предвидено да ги врши самата таа (член 30). Ова мора да се доуреди. Потребно е да се одреди формата и големината на службите на Комисијата. Потребно е да се реши и статусот на луѓето кои ќе работат како поддршка на Комисијата (дали ќе имаат статус на државни службеници или не). Потребно е надлежностите на Комисијата утврдени во членот 24 да се дополнат со изречна одредба за соработка на Комисијата со претставниците на граѓанскиот сектор кои имаат легитимен интерес да придонесат во борбата против дискриминацијата на било кој основ.

Уште поголем недостаток е нехрамонизираноста со европските директиви на одредбата за **товарот на докажување**. Европските директиви бараат лицето, кое смета дека претрпело дискриминација, да изложи само факти од кои може да се претпостави дискриминацијата. Законот пак става голем дел од товарот на докажувањето на подносителот на претставката барајќи тој да поднесе **докази и факти од кои може да се утврди актот или дејствието на дискриминација**.⁴¹ Поради тоа овој став треба да се промени, а како можно решение може да биде формулацијата “со претставката лицето поднесува факти од кои може да се претпостави дека се случила повредата“. Потребно е да се утврди и содржината на оваа претставка.

Понатаму, член 25, став 3 предвидува дека постапката пред Комисијата за лицата кои живеат во единиците на локалната самоуправа во која најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик, може да употребат кој било од службените јазици и неговото писмо, предвидувајќи дека ваквите поднесоци Комисијата ќе ги преведува на македонски и ќе постапува по нив. Имајќи го предвид фактот дека Комисијата нема регионални канцеларии, ниту има определено формални процедури кои се поврзани со единиците на локалната самоуправа, не е логично правото да се обраќаат на мајчин јазик до Комисијата да го имаат само оние граѓани кои живеат во единиците на локална самоуправа во која најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот.⁴² Имајќи ги предвид карактерот на Комисијата и на постапката ова е сосема нелогично и треба да се промени. Треба да им се даде право на сите припадници на различните етнички заедници во државата да комуницираат со Комисијата на својот мајчин јазик, без разлика на тоа каде е нивното живеалиште во државата.

Потребно е да се определи односот на постапката која се води пред Комисијата со евентуалните постапки за истиот случај пред судовите. Член 26 став 1 предвидува дека Комисијата нема да постапува по претставка доколку постапка пред суд за истата работа веќе е поведена или правосилно завршена. Ова не одредува врз основа на кои критериуми Комисијата во еден случај ќе реши дека нема да поведе постапка бидејќи иста е поведена пред суд, а во друг случај ќе реши дека може да поведе постапка, бидејќи сеуште нема правосилна пресуда за истата. Понатаму, не се регулира како и дали ќе продолжи постапката пред Комисијата ако лицето поведе и судска постапка откако веќе Комисијата повела постапка за истиот случај. Не се одредува ниту во каква форма и во кој рок Комисијата ќе го извести лицето кое поднело претставка дека не поведува постапка.

⁴⁰ Елена Михајлова. За дискриминацијата без хистерија. Дневник, дневен весник. 27 февруари 2010.

⁴¹ Истото го нагласуваат и Елена Михајлова (Елена Михајлова. За дискриминацијата без хистерија. Дневник, дневен весник. 27 февруари 2010.) и Проф. Љубомир Фрчковски (Стенограмски белешки од дваесеттата седница на Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот. Собрание на РМ. <<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?id=c73e766c-d028-4bbb-ab59-a921b9a163ea&t=pdf>>. Последен пристап: 17 март 2010.).

⁴² Тоа ќе значи дека, на пример, Ромите од Шуто Оризари или Албанците од Тетово ќе можат да поднесат претставка до Комисијата на својот мајчин јазик, но не и Ромите од Велес или Албанците од Битола.

Роковите во Законот или не се воопшто определени или не се прецизно определени. Не е утврден рок во кој Комисијата ќе го извести лицето дека не поведува постапка. Понатаму, со член 31 е утврдена обврската за доставување на податоци за случаи на дискриминација на барање на Комисијата, но не е утврден рок во кој треба да се достават овие информации. Ваков рок е предвиден во член 45 од прекршочните одредби - Глава VII. Овој рок треба да се предвиди во членот 31, а не во членот 45. Исто така може да се каже дека, со оглед на тоа што самата Комисија нема можност за одредување на привремени мерки роковите за постапување во Комисијата се прилично долги, особено ако се земе предвид за колку деликатна материја станува збор.

Санкциите, пак, според европските директиви⁴³ треба да се ефективни, пропорционални и разумедувачки. Професори и активисти за човекови права неколку пати укажаа⁴⁴ дека со висината на предвидените глоби се задава удар на анти-дискриминацијата. Потребно е да се размисли за покачување на висината глобите кои ќе ја одразуваат тежината на прекршокот, ќе влијаат разумедувачки и ефективно кон сторителите.

Хелсиншкиот комитет повикува на уште неколку важни и неопходни измени, а тоа се додавање на можноста Комисијата да постапува по службена должност, да врши истражни дејствија, но и на потребата од скратување на роковите, како и задолжително покренување на иницијатива пред надлежен орган за утврдување на негова одговорност доколку лицето на кое препораката е упатена не постапи по неа, како и на давање на судска заштита за случаите на виктимизација.⁴⁵

6. Преодни и завршни одредби

Последната глава од законот не предвидува никакви преодни, ниту пак завршни одредби, освен одредбата за влегување на законот во сила на 1 јануари 2011 година (член 46). Потребни се дополнувања во овој дел. Потребно е да се утврдат роковите во кои ќе се распише конкурсот за избор на членови, ќе се изврши избор и формира Комисијата, ќе се обезбедат просторни, технички и административни услови за работа на Комисијата. Потребно е да се утврди и рок во кој Комисијата од своето формирање ќе го донесе правилникот и другите акти за внатрешна организација на работата.

Потребно е исто така да се утврдат и правните импликации од овој закон, на што беше повикано и на дебатата во Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот во Собранието.⁴⁶ Потребно е да се дефинира односот со Народниот правобранител и да се разграничат надлежностите на Комисијата од оние на Народниот правобранител.

⁴³ Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 15 и Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 27.

⁴⁴ Жарко Трајановски посочува дека владата планира да потроши за анти-дискриминацијата колку што ќе чини изработката на копитата на Букефал (Копитата на Букефал тежат колку кампањата за недискриминација. Дневник, дневен весник. 21 февруари 2010. <<http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=6D7243A4495F6948A3114E40DE8F06B5>>. Последен пристап: 15 март 2010.). Проф. Мирјана Најчевска, пак, ги споредува казните со фрлање догорче на улица (Алиби-амандмани за заштита од дискриминација. Дневник, дневен весник. 19 март 2010. <<http://www.dnevnik.com.mk/?itemID=0B6BA0E067216D4E892E1E64378DB093&arc=1>>. Последен пристап: 20 март 2010.).

⁴⁵ Забелешки на предлог Законот за спречување и заштита од дискриминација. Хелсиншки комитет за човекови права во Република Македонија. <<http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Zabeleski%20za%20diskriminacija.doc>>. Последен пристап: 21 март 2010.

⁴⁶ За правните и финансиските импликации од Законот, види ги мислењата на Жарко Хаџизафиров од Македонско здружение на млади правници и на Бојан Маричек од Фондација Институт отворено општество - Македонија во: Стенограмски белешки од дваесеттата седница на Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот. Собрание на РМ.

7. Дијалог со невладините организации

Законот во целост ги игнорира улогата, значењето и потенцијалот за придонес на невладините организации во полето на анти-дискриминацијата. За разлика од ова, ЕУ го смета невладиниот сектор за свој партнер, особено во областите анти-дискриминација и промовирање, унапредување и заштита и на човековите права. Самите европски директиви го регулираат тоа⁴⁷ наложувајќи дека Земјите-членки ќе го поттикнуваат дијалогот со невладини организации кои, во согласност со нивното национално законодавство и пракса, имаат легитимен интерес да придонесат во борбата против дискриминацијата врз основа на причините кои се наведени во директивите, со цел промовирање на принципот на еднаков третман. Потребно е законот да се дополни со цел да се истакне важноста на невладините организации како партнер во анти-дискриминацијата. Ова може да се помести во посебна глава “Дијалог со здруженијата на граѓани со легитимен интерес“ или пак во глава “Посебни одредби“.

Во глава “Посебни одредби“ добро би било да се регулира и изведувањето на ситуациони тестирања⁴⁸. Потребно е да се регулира и можноста за нивно користење како доказно средство.

Заклучок

Македонија доцни во полето на промовирање и унапредување на примената на принципот на еднаков третман и на анти-дискриминацијата во однос на своите соседи и на земјите-членки на ЕУ. Овој Закон требаше да претставува чекор напред во евро-интеграцијата на Македонија. Но нехармонизираноста со Европските директиви и генерално недоработеноста на текстот на Законот, како што беше покажано тука и во многу други тука наведени извори, предизвика спротивен ефект.

Со оваа кратка информација посочуваме на некои од дополнувања и измени кои треба да се направат во текстот на Законот со што тој би се приближил до европските и до регионалните стандарди за заштита од дискриминација. Во согласност со пораките од ЕУ, Европските директиви, предлозите дадени во оваа кратка информација, нацрт верзијата на законот од ноември 2009 година на која и владата и граѓанскиот сектор⁴⁹ работејќи заедно посветија скоро

<<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?id=c73e766c-d028-4bbb-ab59-a921b9a163ea&t=pdf>>. Последен пристап: 17 март 2010.

⁴⁷ Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 12, и Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010. Чл. 14.

⁴⁸ “Ситуационо тестирање е метод според кој се формираат парови (од апликанти за работа, или потенцијални клиенти на ресторан, ноќен клуб, итн) на тој начин што тие се разликуваат само по една карактеристика која во целост би ја одразила основата за дискриминација (род, етничка припадност, возраст, хендикеп, религија или убедување, сексуална ориентација). Доколку еден од членовите на парот биде различно третиран, тоа ќе посочи на дискриминаторско однесување.“ Situation Testing. Migration Policy Group. <http://www.migpolgroup.com/projects_detail.php?id=25>. Последен пристап: 17 март 2010. За повеќе за ситуационите тестирања, види: Proving Discrimination Cases - the Role of Situation Testing. Migration Policy Group. <http://www.migpolgroup.com/public/docs/153.ProvingDiscriminationCases_theRoleofSituationTesting_EN_03.09.pdf>. Последен пристап: 17 март 2010.

⁴⁹ Други мислења од граѓанското општество за законската рамка за заштита од дискриминација, предлози и ставови може да се најдат на: Коментари на ФИОМ за Предлог - законот за спречување и заштита од дискриминација. Фондација Институт отворено општество - Македонија. <<http://www.soros.org.mk/dokumenti/komentari-na-predlog-zakonot-za-specuvanje-i-zastita-od-diskriminacija.pdf>>. Последен пристап: 21 март 2010.; Сојуз “Македонија без дискриминација“. МЦМС се вклучи во подобрувањето на правната рамка за недискриминација. <<http://mcms.org.mk/mk/vesti-i-javnost/vesti/823-mcms-se-vkluci-vo-podobruvanjeto-na-pravnata-ramka-za-nediskriminacijata.html>>. Последен пристап: 21 март 2010.; Мирјана Најчевска, Проф. Квадратура на кругот. Како власта

две години и коментарите на ОДИХР,⁵⁰ Венецијанската комисија⁵¹ и Хелсиншкиот комитет⁵² како извори на решенија, се препорачува Владата на Република Македонија веднаш да изготви Предлог - закон за изменување и дополнување на законот за спречување и заштита од дискриминација, а Собранието да го поддржи усвојувањето на тој Предлог - закон.

го уби законот за спречување и заштита од дискриминација. <<http://kvadraturanakrugot.cmaovca.mk/2010/02/10/kako-vlasta-go-ubi-zakonot-za-zashtita-od-diskriminacija>>. Последен пристап: 21 март 2010.

⁵⁰ Comments on the Draft Law on Prevention and Protection Against Discrimination of the Former Yugoslav Republic of Macedonia. Office for Democratic Institutions and Human Rights. 13 October 2009. <<http://www.legislationline.org/documents/id/15682>>. Последен пристап: 17 март 2010.

⁵¹ Venice Commission. Opinion on the Draft Law on Protection Against Discrimination. <[http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD\(2008\)042-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD(2008)042-e.asp)>. Последен пристап: 15 март 2010.

⁵² Забелешки на предлог Законот за спречување и заштита од дискриминација. Хелсиншки комитет за човекови права во Република Македонија. <<http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Zabeleski%20za%20diskriminacija.doc>>. Последен пристап: 21 март 2010.

Матрица на предложени измени на Законот за спречување и заштита од дискриминација

Член од Законот	Предложена измена и/или дополнување	Забелешка
Глава I: Општи одредби		
Член 1	Став 1: да се дополни предметот на законот со примена на принципот на еднаков третман.	- Суштинска неодвоивост на анти-дискриминацијата од принципот на еднаков третман. - Хармонизација со ЕУ директивите.
	Став 3: да се избрише.	Член 16, став 1 го регулира ова.
Член 2	- Да се дополни со „ратификувани меѓународни договори“ како извор на правата и слободите на граѓаните во Македонија. - Да се спои со членот 4.	- Устав на РМ, чл. 118. - Номотехничка потреба.
Член 3	- Да се дополни со сексуална ориентација како основ за дискриминација.	- Хармонизација со ЕУ директивите. - Домашно законодавство: Закон за работни односи, Закон за заштита на правата на пациентите, Закон за волонтирање, Закон за јавно здравје, итн.
Член 4	После “правни и физички лица“ да се дополни со “во сите области. Особено внимание ќе се обрне на примената“. Оваа промена повлекува промена: после точка 8 да се дополни со “и“, додека “и“ после точка 9 и цела точка 10 да се избрише. Овој член треба да се спои со член 2.	- Во насока на Препораките на ЕКРИ.
Член 5	Точка 2: да се избрише.	Точката се однесува на термин кој воопшто не се користи во текстот на законот.

Член од Законот	Предложена измена и/или дополнување	Забелешка
	Точка 10: да се избрише.	Точката се однесува на термин кој воопшто не се користи во текстот на законот.
Глава II: Облици на дискриминација		
Член 6	Став 1: Да се ревидира дефиницијата за директна дискриминација.	Хармонизација со ЕУ директивите.
Член 8	Да се усогласи терминологијата која се користи за лицата со хендикеп.	Низ законот се користат неколку различни термини.
Член 10	Да се ревидира дефиницијата за виктимизација. Да се помести во Глава VI: Судска заштита.	- Виктимизацијата не е облик на дискриминација, туку поведение поврзано со дискриминацијата. - Номотехничка потреба е откако ќе се ревидира дефиницијата, истата да се префрли во Глава VI.
Член 11	Опција 1: Да се избрише. Опција 2: Да се предвиди посебен член за секоја од точките од член 4.	Веќе регулирано со чл. 4, т. 10
Генерална потреба за измени и дополнувања во главата: Да се усогласат дефинициите со Европските директиви, како и да се усогласат листата на дефиниции со терминологијата која се користи во законот.		
Глава III: Исклучоци од дискриминација		
Член 14	Точка 6: Да се ревидира точката 6.	Непотребно навлегување во редефинирање на правен институт кој е регулиран со Законот за семејство.

Член од Законот	Предложена измена и/или дополнување	Забелешка
	Точка 7: Да се допрецизира точката 7 со член за „говор на омраза“.	Потребно е допрецизирање на овој исклучок со посебен член за „говор на омраза“.
Член 15	Точка 1: Да се ревидира точка 1 така што делот “предвидена со закон, освен кога бремената жена или мајка не сака да ја користи оваа заштита и за ова го известила работодавачот во писмена форма“ ќе се избрише и ќе се стави “на начин уреден со закон“.	Од одредбата како што е пренесена не е јасно што ќе се смета за дискриминација со овој исклучок, а што нема.
	Точка 8: Да се ревидира точка 8.	Терминот “малцинства“ да се замени со „припадници на заедниците кои не се мнозинство во РМ“.
	Точка 9: Да се ревидира точка 9.	Терминот “малцинства“ да се замени со „припадници на заедниците кои не се мнозинство во РМ“.
<p>Генерална потреба за измени и дополнувања во главата: Листата на исклучоци е преобемна. Потребно е нејзино кратење преку допрецизирање со регрупирање и рефразирање на исклучоците во неколку јасни кратки и прецизни исклучоци.</p>		
Глава IV: Комисија за заштита од дискриминација		
Член 19	Да се допрецизира со гаранции за плурализмот на Комисијата.	Ставот 3 не е доволен за оваа намена, потребно е гарантирање на плурализмот на составот на Комисијата и во други насоки (претставници од граѓанскиот сектор, претставници од професионалните

Член од Законот	Предложена измена и/или дополнување	Забелешка
		здруженија, итн).
Член 24	Да се дополни со изречна одредба за соработката со претставници на граѓанскиот сектор.	- Хармонизација со ЕУ директивите. - Владата како и сите институции и органи што работат во полето на анти-дискриминација мора да го имаат за свој партнер граѓанското општество.
Глава V: Постапка за спречување и заштита од дискриминација пред Комисијата		
Член 25	Став 3: Да се измени со одредба која ќе им даде право на сите припадници на заедниците да се обратат на Комисијата на својот мајчин јазик.	Постапката пред Комисијата не е на никаков начин поврзана со единиците на локална самоуправа, па поради тоа не треба ни ова право да се врзува со тоа на која територија живее лицето.
Член 26	Став 1: да се допрецизира со критериуми врз основа на кои Комисијата ќе определува кога ќе поведе постапка по претставка ако е поведена постапка пред суд за истата работа, а не е правосилно завршена.	Недореченост на одредбата која може да резултира со нееднакво постапување подоцна во пракса.
	Став 2: да се дополни со одредби за формата и рокот во кој Комисијата го известува лицето дека нема да се поведе постапка.	Потребно е лицето да знае како и во кој рок ќе биде известно за ова.
Член 30	Да се доуреди формата и големината на службите што ќе работат за Комисијата. Да се прецизира дали тие ќе имаат статус на државни службеници.	Потребно е покрај составот на самата Комисија, да се утврди составот и на службите на

Член од Законот	Предложена измена и/или дополнување	Забелешка
		Комисијата.
Член 31	Нема рок за доставување на овие податоци. Ваков рок има во член 45. Истиот треба да се предвиди тука, во текстот на член 31.	Рокот е утврден во казнените одредби, но не и во делот каде таа материја се уредува.
Глава VI: Судска заштита		
Член 38	Товарот на докажување треба да се ревидира. Потребно е да биде доволно само изнесување факти од кои може да се претпостави формулацијата.	- Сега утврдениот товар на докажување е преголем. - Хармонизација со ЕУ директивите.
Глава VII: Прекршочни одредби		
Член 45	Член 45: рокот предвиден во овој член треба да се наведе во членот 31.	Потребно е тука предвидениот рок да се наведе и во чл. 31.
Генерална потреба за измени и дополнувања во главата: Да се ревидира висината на предвидените глоби.		
Глава VIII: Преодни и завршни одредби		
Генерална потреба за измени и дополнувања во главата: - Да се предвидат правните импикации од овој закон; - Да се предвидат рокови за распишување на конкурс за членови на Комисијата; - Да се предвидат рокови за обезбедување на просторни, технички и административни услови за Комисијата; - Да се определат рокови за донесување на актите за внатрешно работење на Комисијата; и - Да се доуреди односот со Народниот правобранител.		
Други дополнувања: Глава “Посебни одредби“		
Потребно е текстот на Законот да се дополни со Глава “Посебни одредби“ во која ќе се регулира: - Дијалогот со здруженијата на граѓани (можно решение е да се предвиди и сосема посебна глава за ова); - Да се регулира можноста за спроведување на ситуациони тестирања.		

Библиографија

Amnesty International - Public Statement. Macedonia: Ensure protection from discrimination on the grounds of sexual orientation. 15 April 2010.

<<http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR65/001/2010/en/c84d3130-e306-4a8e-8e72-68e9b11154d7/eur650012010en.pdf>>. Последен пристап: 25 април 2010.

Comments on the Draft Law on Prevention and Protection Against Discrimination of the Former Yugoslav Republic of Macedonia. Office for Democratic Institutions and Human Rights. 13 October 2009. <<http://www.legislationline.org/documents/id/15682>>. Последен пристап: 17 март 2010.

Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010.

Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:EN:HTML>>. Последен пристап: 16 март 2010.

ECRI General Policy Recommendation Number 7 on National Legislation to Combat Racism And Racial Discrimination. European Commission against Racism and Intolerance.

<http://www.centrodirittumani.unipd.it/a_temi/razzismo/coe/ecrirec7.pdf>. Последен пристап: 17 март 2010.

European Charter for the Fundamental Rights of the European Union. European Parliament. <http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf>. Последен пристап: 16 март 2010.

Letter to the Prime Minister of Macedonia. Human Rights Watch. <<http://www.hrw.org/en/news/2010/02/03/letter-prime-minister-macedonia>>. Последен пристап: 06 март 2010.

Letter to the Prime Minister of Macedonia. ILGA Europe. <<http://www.ilga-europe.org/content/download/16189/101675/file/ILGA-Europe's%20letter%20to%20the%20Government%20of%20Macedonia-English.pdf>>. Последен пристап: 17 март 2010.

Principles relating to the Status of National Institutions (The Paris Principles). Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights.

<<http://www2.ohchr.org/english/law/parisprinciples.htm>>. Последен пристап: 17 март 2010.

Proposal for a Council Directive on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation. Europa, Portal of the European Union. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0426:EN:HTML>>. Последен пристап: 15 март 2010.

Proving Discrimination Cases - the Role of Situation Testing. Migration Policy Group.

<http://www.migpolgroup.com/public/docs/153.ProvingDiscriminationCases_theroleofSituationTesting_EN_03.09.pdf>. Последен пристап: 17 март 2010.

Situation Testing. Migration Policy Group.

<http://www.migpolgroup.com/projects_detail.php?id=25>. Последен пристап: 17 март 2010.

Treaty of Amsterdam. European Parliament.

<<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>>. Последен пристап: 16 март 2010.

Treaty of Lisbon. Eur-lex, Access to European Union Law. <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML>>.

Последен пристап: 16 март 2010.

Venice Commission. Opinion on the Draft Law on Protection Against Discrimination.

<[http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD\(2008\)042-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL-AD(2008)042-e.asp)>. Последен пристап: 15 март 2010.

Алиби-амандмани за заштита од дискриминација. Дневник, дневен весник. 19 март 2010.

<<http://www.dnevnik.com.mk/?itemID=0B6BA0E067216D4E892E1E64378DB093&arc=1>>. Последен пристап: 20 март 2010.

Дополнет предлог-закон за спречување и заштита од дискриминација. Собрание на РМ.

<<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?id=b2aac564-1114-48c2-81f4-ec651931f425&t=pdf>>. Последен пристап: 25 март 2010.

Елена Михајлова. За дискриминацијата без хистерија. Дневник, дневен весник. 27 февруари 2010.

Жарко Трајановски. Зомбификација. Дузина причини против хомофобијата.

<http://jasnesumjas.blogspot.com/2010/02/blog-post_04.html>. Последен пристап: 20 март 2010.

Жарко Трајановски. Македонија со дискриминација. Дневник, дневен весник. 17 март 2010.

Забелешки на предлог Законот за спречување и заштита од дискриминација. Хелсиншки комитет за човекови права во Република Македонија.

<<http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Zabeleski%20za%20diskriminacija.doc>>. Последен пристап: 21 март 2010.

Закон за волонтерство. Службен весник на РМ. Бр. 85/2007, 161/2008.

Закон за заштита на правата на пациентите. Службен весник на РМ. Бр. 82/2008, 12/2009.

Закон за јавно здравје. Службен весник на РМ. Бр. 22/2010.

Закон за работни односи. Службен весник на РМ. Бр. 62/2005, 161/2005, 139/2005, 44/2006, 66/2006, 16/2007, 57/2007, 206/2008, 161/2008, 63/2009, 114/2009, 130/2009, 149/2009, 10/2010.

Закон за семејство. Службен весник на РМ. Бр. 80/92, 9/96, 38/2004, 33/2006, 84/2008.

Закон за спречување и заштита од дискриминација. Службен весник на РМ. Бр. 50/2010.

Ирина Гелевска: Фуере со критика за законот против дискриминација. А1 Телевизија. 25 февруари 2010. <<http://a1.com.mk/vesti/default.aspx?vestID=120306>>. Последен пристап: 20 март 2010.

Коментари на ФИОМ за Предлог - законот за спречување и заштита од дискриминација. Фондација Институт отворено општество - Македонија.

<<http://www.soros.org.mk/dokumenti/komentari-na-predlog-zakonot-za-specuvanje-i-zastita-od-diskriminacija.pdf>>. Последен пристап: 21 март 2010.

Копитата на Букефал тежат колку кампањата за недискриминација. Дневник, дневен весник. 21 февруари 2010.

<<http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?itemID=6D7243A4495F6948A3114E40DE8F06B5>>.

Последен пристап: 15 март 2010.

Мирјана Најчевска, Проф. Квадратура на кругот. Како власта го уби законот за спречување и заштита од дискриминација. <<http://kvadraturanakrugot.crnaovsa.mk/2010/02/10/kako-vlasta-go-ubi-zakonot-za-zashtita-od-diskriminacija>>. Последен пристап: 21 март 2010.

Предлог-закон за спречување и заштита од дискриминација. Собрание на РМ.
<<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?id=dc01d9dc-fc8f-4b87-bf41-bf9f792859f7&t=pdf>>. Последен пристап: 20 март 2010.

Сојуз “Македонија без дискриминација“ и други. Барање до Владата на Република Македонија како предлагач на Законот за спречување и заштита од дискриминација.
<<http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Baranje%20za%20povlekuvanje%20na%20Zakonot%20za%20zastita%20od%20diskriminacija.doc>>. Последен пристап: 17 March 2010.

Сојуз “Македонија без дискриминација“. МЦМС се вклучи во подобрувањето на правната рамка за недискриминација. <<http://mcms.org.mk/mk/vesti-i-javnost/vesti/823-mcms-se-vkluci-vo-podobruvanjeto-na-pravnata-ramka-za-nediskriminacijata.html>>. Последен пристап: 21 март 2010.

Стенограмски белешки од дваесеттата седница на Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот. Собрание на РМ.
<<http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?id=c73e766c-d028-4bbb-ab59-a921b9a163ea&t=pdf>>. Последен пристап: 17 март 2010.

Устав на Република Македонија. Службен весник на Република Македонија.
<<http://www.slvesnik.com.mk/WBStorage/Files/USTAV-mk.pdf>>. Последен пристап: 15 март 2010.

Центар за регионални истражувања и соработка “Студиорум”

Никола Парапунов бб

Комплекс Макотекс 1 кат

ПФох, 484, 1000 Скопје

Република Македонија

E-mail: office@studiorum.org.mk

Website: <http://www.studiorum.org.mk>